

Є П И С К О П Б А Ч К И

Владичански двор, Гимназијска 2, Нови Сад, телефон: 021/ 529-437, телефакс: 021/ 451-830
E-mail: epbacka@eunet.rs, dvornis@eunet.rs

Є П И С К О П Б А Ч К И д р И р и н е ј

Б о ж и ћ н и и н т е р в ј у *П е ч а т у* (2022)

1. Ваше Преосвештенство, очигледно је да је у неким центрима планетарне моћи осмишљен план разбијања Православља. Судаћи по збивањима у Украјини, тај план се увелико остварује. Пред сâм рат створена је од двеју украјинских расколничких групација такозвана Православна Црква Украјине којој је Цариградска Патријаршија доделила спорну аутокефалност. Може ли се говорити о томе да је овај поступак Цариградске Патријаршије био један од узрокâ садашњег крвопролића у Украјини?

Може, али само веома условно. Немогуће је, наиме, поверовати да је Цариградска Патријаршија желела садашње крвопролиће у Украјини када је, на неканонски начин, стварала своју цркволику, али никако и црквену, параструктуру у Украјини, заобилазећи постојећу већинску канонску Цркву коју је до дана спровођења своје одлуке и сама признавала, а суштински је признаје и сада јер се не усуђује да је прогласи неканонском и непостојећом. Тако је настао невероватан канонски оксиморон: Патријаршија која претендује на своју јурисдикцију над укупном православном дијаспором на свим континентима позивајући се на канонско начело да у истом граду, односно на истој широј територији, не могу паралелно вршити јурисдикцију два епископа, у пракси

поступа дијаметрално супротно начелу и поретку које заступа – у град и област са *једним*, постојећим и општепризнатим епископом, поставља другог, паралелног, а уз то непокајаног и безблагодатног расколника. Цариградска Патријаршија је притом све време знала колико је постмајданска украјинска власт, пројектована као најрадикалнија антируска гарнитура у директној служби НАТО-а и политичког „Запада”, не само заинтересована за трансформацију расколничких групација у својеврсну државну Цркву него и максимално активна у прогону реалне канонске Цркве (шканирање свештенства, отимање храмова и насилна „пререгистрација” парохиа, терор над верницима...). Ако ништа друго, за читаво време своје неславне владавине Порошенко није, такорећи, избијао са обала Босфора! Никоме – а најмање врху Велике Христове Цркве у Цариграду – није била потребна посебна проицљивост како би схватио да ће антицрквено и антируско гоњење у условима рата између Русије и колективног Запада на тлу несрећне Украјине бити много жешће него што је било пре избијања сукоба.

Тај државни терор доживљава свој врхунац управо ових последњих дана, а илуструје га не само светогрдни разбојнички упад полицајаца и „безбедњака” у највећу светињу Украјине и читавог руског православног света, Кијево–печерску лавру, него и стављање ван закона канонске Украјинске Православне Цркве и претња да ће је „роевропски” и „демократски” опредељена украјинска држава једноставно забранити, ако не и укинути, не

говорећи, наравно, „ако Бог да”. На све то, подразумева се, врли заступници демократије и људских – а међу њима и верских – права и слобода с обе стране Атлантика мудро ћуте јер, по њима, у Кијеву се витешки (!) бране њихове „вредности” и њихови „идеали” док је диктатура, кажу, била и остала трајно својство Кремља. *O tempora, o mores!*

Јавности је делимично познато да су многи посредно, а неки – као Светејши Патријарх московски Кирил, многи теолози из Грчке и из других јелинофоних Цркава, али и из наше помесне Цркве, и угледни верујући интелектуалци – непосредно, благовремено и отворено, пре него што је врх Цариградске Патријаршије донео своју не само спорну него и противканонску одлуку о проглашењу аутокефалности такозване Православне Цркве Украјине, указивали на широки спектар различитих пагубних последица до којих може доћи. Последице на које је указивано тичале су се, како већ рекох, унутрашње ситуације у самој Украјини, које су убрзо и наступиле: отимање храмова од канонске Цркве, шиканирања, притисци и тако даље. Указивано је на то да је пут којим смо се надали да Фанар неће кренути одвео још болнијем цепању Цркве у Украјини, још дубљем расколу... Исто тако, указивано је на последице на свеправославном плану, пре свега на нарушавање односа међу помесним Црквама, које је, сви то знамо, закономерно наступило. И сâм сам, будући да Његову Светост патријарха Вартоломеја познајем дуго низ година, заправо деценијама, њему лично, као и другим цариградским архијерејима и теолозима, без околишења

говорио о могућим последицама попуштања политичким утицајима, или пак недовољног познавања дубинских димензија проблематике Православља у Украјини, апеловао да се на сваки начин избегне мешање у витално канонско подручје Руске Цркве. Говорено је и да Православна Црква на свим нивоима – од епархијског, па преко помесног и све до васељенског – мора бити организована и мора се њоме управљати на начелу саборности и да нас само такав начин живота и управљања чини веродостојним, аутентичним, у савременом свету, првенствено пред римокатолицима. Али нажалост, ни аргументи многих, као ни аргументи свештених канона и искуство прошлих векова, у крајњој линији ни Свето Предање Цркве Истока, нису узети у обзир.

Дакле, сви који су упозоравали врх Цариградске Цркве имали су у виду како црквене последице тако и унутрашња трвења, чак до братоубилачког насиља у Украјини. Али није се могло предвидети да ће сукоби међу православнима – без обзира на то што су били или иницирани или, по избијању, додатно подстицани од стране неправославних, па и отворено антихришћанских сила, унутрашњих и, још више, спољашњих – бити искоришћени као пролог и мизансцен за међудржавни сукоб, са милионима избеглица, уништавањем градова, десетинама хиљада жртава међу војницима обеју страна, убијеним и рањеним цивилима...

Овакав трагични развој догађаја јесте резултат светских процеса кудикамо сложенијих и далекосежнијих

него што су затровани односи између Русије и Украјине (пројекат Анти-Русија, државни прогон свега руског у Украјини, нарочито Цркве, руског језика и културе, дугогодишњи терор над руским и рускојезичним становништвом Донбаса, одбијање НАТО-а да Украјина буде неутрална тампон-зона и његова намера да изиђе на границе Русије и тако даље). Верујем да сви ми, у свим Православним Црквама, треба да осећамо исту састрадалну љубав према једнима и другима и да се непрестано молимо да Господ мира што скорије врати мир међу браћу и да нипошто не учествујемо у пропаганди оних сила које декларативно јесу за мир, али га „промовишу” тако што шаљу све више оружја у Украјину и тако раде на томе да рат што дуже потраје...

2. Ситуација у Српској Православној Цркви, у хришћанском свету и у свету уопште одавно није била изазовнија. Шта су, по Вашем мишљењу, основне теме с којима бисмо се еклисиолошки – дакле према духу и учењу Цркве – морали суочити, како на основу канонског предања тако и на основу највише духовне врлине, расуђивања, која би нам помогла да одвојимо дневну политику од, условно да кажемо, „онтологије” Тела Христовог?

Нема тема које не припадају Цркви уколико их сагледавамо на начин на који сте Ви закључили постављено ми питање. То значи: уколико их сагледавамо и меримо Христом, Његовим учењем, Његовим чудесним Рођењем које ћемо ускоро прославити, Његовим животом

и чудесима која је чинио, а највише Његовим Крстом и Васкрсењем. У том смислу, Црква не прихвата никакве рестрикције: о нечему, кажу, она може да говори и даје свој суд, а о нечем не може, јер је ту, тобоже, надлежна само „струка” и аналогна јој „наука”, страначка политика или нешто слично.

Примера има много. Покушавали су, за време проглашене епидемије вируса корона, да нам одузму право да се причешћујемо, чак и да идемо у храм на службу Божју. Српска Црква се томе одупрла док неке друге помесне Цркве нису имале снаге да и под таквим притиском сведоче јеванђелску истину, Христово учење. Недавно су неки покушали и да Цркви одузму право да укаже на то шта је светиња брака и породице, а кроз то су заправо покушали да Цркви одузму право да исповеда хришћанску веру. И ту се Црква снажно одупрла, а десетине хиљада верника је стало у одбрану богоданог природног начина живота, у одбрану светиње брака и породице. Даље, покушали су – штавише, и даље покушавају – да Цркви одузму право да укаже на то да накарадној „цендер-идеологији” није место у школском систему. И ту су људи Цркве, верници, аутентични интелектуалци, учинили оно што је нужно за свој народ, за своју децу, па верујем да ће, и поред притисака, из школских уџбеника и из читавог система образовања и васпитања бити елиминисана та идеологија. Даље, многи сматрају да Црква, коју иначе доживљавају само као најмасовнију невладину организацију, нема право да учествује у заштити елементарних права свог верног

народа, као, на пример, права на опстанак и безбедност на Косову и Метохији, права да без страха и зазора, претњи и забранâ, користи своје народно име и писмо у Хрватској и тако даље.

Поменућу још неке универзалне теме и проблеме како бих нагласио да по природи ствари не постоји ништа под капом небеском, ништа што је створено и стварносно, а да не може или не треба да буде брига Цркве. Зашто је то тако? Зато што је Бог и створио свет да би он постао Црква, заједница љубави између Бога и човека као круне божанског стваралаштва и заједница љубави међу људима. Та заједница уједно обухвата, кроз човека, све што је створено: бића и ствари, живу и неживу природу. Сав свет, макрокосмос и микрокосмос, треба да буде у Царству небеском, боље рећи да буде Царство Божје. Ако је тако, како онда Црква да прихвати да се не стара за своју децу и за творевину Божју? Ту спадају и социјални, политички, медицински, културни и други проблеми. Њима духовна димензија претходи и стога је Црква дужна да се њима бави и на плану теорије и у практичном животу. Неки наши теолози често користе термин *академска теологија*, а мени се чини да би код појединих исправнији био назив *кабинетска теологија*, лишена животних сокова и органске везе са животом и спасењем. Толико је данас проблемâ и изазовâ у свету, у нашем народу такође, које је нужно размотрити и богословски и интердисциплинарно. Теме које сам поменуо сматрам суштински важним. Оне се не тичу питањâ друштвених назора и приземне политике, поготову не оне дневне,

партијске и партократске, него су, баш како сте рекли, у питању онтолошка, суштинска, питања, вере и живота.

Пред савременим светом, што значи и пред Црквом, налази се претешко питање рата и мира, као и употребе оружја за масовно уништавање. Следе питања биоетике и изазови биоетичке технологије, која се примењује или је на путу да се примењује у пракси: стварање живота у лабораторијама; генетске конструкције ради одређивања пола детета; стварање гена који ће, наводно, искључити болест; клонирање човека и других сисара; заустављање старења (!), производња биолошких компјутера... Сусрећемо се, заправо се убрзано сударамо, са читавим комплексом питања везаних за вештачку интелигенцију и промену начина живота људског рода. Прво и главно питање јесте питање људске слободе, однос понуде коју намеће компјутерски алгоритам и слободе избора, од куповине кошуље до избора брачног друга. Многа занимања ће, хтели ми то или не, преузети работи или компјутерски програми: управљање возилима и саобраћајем у целини; снабдевање водом, струјом и грејањем; запошљавање и управљање радним процесима; контрола личних докумената и путних исправа и још много тога. Све су ово теме с којима се морамо суочити у духу Јеванђеља и по учењу Цркве, а сав њихов спектар се своди на питање свих питања: да ли ћемо изабрати Христа или Антихриста? Да ли ћемо остати слободне и одговорне личности, боголика словесна бића, или ћемо, по Платоновој шаљивој дефиницији, бити пуки двоношци без крила? Да ли ће човечанство бити велика породица у

Дому Божјем или збир бројева (не личности!), како је туробно предвиђао генијални Замјатин пре тачно сто година у свом футуристичком роману „Ми”? Или ће оно бити орвеловска „животињска фарма”, на којој су све „свиње” међусобно једнаке и равноправне, с тим што су неке мало више једнаке и равноправне? Православни хришћани и други који у Христа верују, као и сви људи који верују у Бога и Његову правду, знају какав ће бити коначни исход – тријумф Добра над Злом. Али с ким бити, са Богом или са противбожним силама, питање је сад, питање је свагда.

3. Пре давања аутокефалности такозваној Православној Цркви Украјине, Цариградска Патријаршија је повукла Томос из 1686. године којим је Кијевска митрополија припојена Московској Патријаршији. Познаваоци канонског права сматрају да је тај поступак Цариградске Патријаршије нелегалан, и већина Православних Цркава га није признала. Овом поступку обрадовале су се неке организације које себе називају Православним Црквама, као што су такозване Црногорска Православна Црква и Хрватска Православна Црква. Може ли се замислити тренутак да Цариградска Патријаршија почне делити Томосе о независности таквим Црквама?

У години додељивања фиктивне аутокефалије непостојећој Цркви у Украјини, тачније двома на силу и привремено обједињеним безблагодатним расколничким групацијама, уз игнорисање канонске и једине постојеће Цркве у Украјини, у свим званичним документима како

Цариградске Патријаршије тако и свих осталих помесних Православних Цркава Кијевска митрополија са свим својим суфраганим епископијама наведена је као аутономна или самоуправна црквена област у саставу Московске Патријаршије. И гле чуда: упркос томе, Цариградска Патријаршија после пуних триста тридесет и три године званичног прихватања и, потом, ћутања волшебно открива да њен сопствени званични канонски акт из 1686. године није био исправан и валидан и да је Кијев, и не знајући то, чак и не слутећи то, цело време заправо био у јурисдикцији Цариграда, због чега је он, наводно, властан и надлежан да коначно, у складу са својим наводним ексклузивним правима и привилегијама, мериторно дефинише канонски статус Цркве у Украјини, која, узгред буди речено, 1686. године није постојала ни у теорији ни у пракси (постојала је само Кијевска митрополија, мали део данашње Украјине, док у савременој Украјини постоји стотинак канонских епархија).

Тај поступак црквеног Цариграда је већина Православних Цркава или изричито или прећутно доживела као нелегалан, погрешан и бременит опасностима по јединство Православља, па зато и даље признаје канонског митрополита кијевског и све Украјине Онуфрија, а игнорише грађанина Сергеја Думенка („митрополита Епифанија”). Наша помесна Црква, Српска и Светосавска, поштује вековни канонски поредак Православне Цркве и придржава га се, жали због настале дубоке духовне и канонске кризе у Православљу и

молитвено се нада да ће она бити превазиђена. Дај Боже да се то деси што пре! Велика Христова Црква у Константинопољу показује, додуше, тенденцију да своју јурисдикцију прошири на целокупну православну дијаспору на свим континентима и да интервенише у унутрашњем животу аутокефалних Цркава, али сматрам – штавише, уверен сам – да такве карикатуралне псеудоцрквене организације као што су оне које сте споменули и друге, њима сличне, неће бити кандидоване за признавање, акамоли за неки Томос о самосталности, иако о томе маштају.

4. Сведоци смо збивања у Украјини када специјалне украјинске државне службе упадају у православне манастире Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије, као што је древна Кијевско-печерска лавра и још неке цркве и богословије, где врше преметачину оптужујући их да су шпијунски центри који раде за руску војску. Компромитујући материјали за украјинске полицијске службе су све књиге штампане на руском језику, па чак и божићне и ускршње посланице патријарха Кирила. Дошло се до тога да се на просторима које контролише украјинска држава служба Божја може служити само на украјинском језику. Могу ли се такви примери наћи у прошлости?

Не, нигде и никада.

5. Такву логику „Православне Цркве Украјине” прихватиле су и неке псеудоцрквене организације створене на канонском простору Српске Православне Цркве, као што је, пре свега,

такозвана „Црногорска Православна Црква”. Ова организација не признаје српски језик и ћирилицу, у својим општењима користи црногорски и хрватски језик и „црногорску” или хрватску латиницу. Може ли се догодити да дође дан када ће се такве организације, уз подршку снажних полицијских служби, заложити за забрану богослужења на српском језику и коришћења ћирилице?

Не верујем да се тако нешто може догодити, било у Црној Гори било игде. У Црној Гори је Православље већ однело, хвала Богу, историјску победу над државним пројектом стварања и наметања морбидне монтенегринске секте, створене регистрацијом у полицијској станици на Цетињу. И српски народ у Црној Гори – у којој постоји јединствени феномен да се два рођена брата национално различито изјашњавају, један као Србин, а други као Црногорац – доживљава своју ренесансу и свој тријумфални повратак на јавну сцену, што је већ постало и ноћна и дневна мора за новокомпоновано „дукљанство” и „монтенегринство”.

Отужан је и тужан феномен Црне Горе: некрштени атеиста, „генералисимус” Мило, оснива „Цркву”, али своје унуче не крштава у њој – јер зна да његова творевина није никаква Црква – него га на крштење носи чак у Стамбол, где, реда ради, пали свећу, али се не осењује знаком часнога крста, што је и добро пошто крст њему ништа и не значи. Али Милова епоха је заувек прошла, по Божјој и људској правди. Узгред буди речено, ја Мила познајем из времена Жуте Греде, кад он није био Србин него

великосрбин. Кад је лагао себе и друге, тада или доцније, било би добро да сâм саопшти јавности, али мислим да то неће учинити.

6. Цариградска и Московска Патријаршија су у трагичном сукобу, који се продубио и јурисдикцијским сукобом Москве са Александријом у Африци, што је, опет, последица чињенице да је Александријска Патријаршија, на трагу Фанара, признала легитимност украјинских расколника. Колико је ова ситуација бременита опасностима по јединство Цркве од Истока?

Не мање од ситуације проузроковане претходним одлукама Фанара.

7. Под огромним притиском кијевског режима, Украјинска Православна Црква Московске Патријаршије престала је да помиње патријарха Кирила и донела одлуку о коначној „аутокефализацији“, запечаћену одлуком о самосталном варењу мира за крштење. И ово је канонски проблематичан поступак. Колико је реч о политици, а колико о питањима саборности и Цркве уопште?

Престанак помињања московског патријарха, под огромним притиском кијевског режима, како с правом подсећате, психолошки и етички је сасвим разумљив. Али томе не треба, чини ми се, придавати претерани значај. Православна Црква у Украјини, у Русији и широм православнога света, остаје у јединству вере и поретка, а то је једино меродавно. Мироварење не мења ствар:

историјски и канонски, свака епархија има право на мироварење, акамоли свака аутокефална Црква.

8. Очигледно је да је, после смрти митрополита Амфилохија, верни народ Црне Горе снажно стао иза митрополита Јоаникија и епископа Методија. Како гледате на садашње верске прилике у Црној Гори?

И претходних година смо разговарали о духовном буђењу и исцељењу народа у Црној Гори, после скоро осам деценија насиља које је трпео од властодржаца, чији циљ је био да радикално измене или, тачније, да пониште идентитет српског народа Црне Горе и да обезбоже све Црногорце, и Србе и не-Србе. Тај сурови инжењеринг се, нажалост, догађао свуда, а не само у некадашњој Српској Спарти, у исто време док смо ми Срби – гласније од свих, а можда и једини, као да су нам везане и очи и уши – певали: „Од Вардара па до Триглава, од Ђердапа па до Јадрана...”

Пошто је данас у Црној Гори не мало оних који тврде да јесу оно што нису и да нису оно што јесу, иако су њихови ближи или даљи преци за то што су били и главу на пањ стављали, видимо да је сурови инжењеринг, утемељен на „пасјим гробљима” и на десетинама хиљада побијених, имао доста успеха. „Страх животу каља образ често”, говори Његошев владика Данило. Наш патријарх врло добро разуме људске слабости и страхове. Зато је, беседећи у Подгорици пред десетинама хиљада верника уочи устоличења новог митрополита **црногорско-**

-приморског, у братски загрљај позвао и ону нашу браћу која нас не признаје за браћу. Тај позив патријарх Порфирије често понавља и он стоји и данас. Колико је значајна патријархова одлука да он и митрополит Јоаникије не подлегну бруталним притисцима и опасним претњама (али ни „добронамерним” сугестијама „пријатеља”) да се Јоаникијево устоличење обави у Подгорици, а не у Цетињском манастиру, каква је древна пракса и одлука Сабора, од тог 5. септембра 2021. до данас често нас подсећају они који не мисле добро ни српском народу ни Српској Цркви.

Такви су се оглашавали са Цетиња и из Подгорице, као и из београдског „круга двојке”, затим из Сарајева, али је, гле, убедљиво највише беса и отровне мржње према патријарху Порфирију и митрополиту Јоаникију, због њихове мужевне одлучности, дошло из Загреба. Чак су, више од хрватских ратних ветерана и екстремних „католичких” интелектуалаца, бес показивали такозвани слободоумни левичари. Да не изостане, у једном од својих уобичајених неспутаних излива „хришћанске љубави” према српском народу и Српској Православној Цркви, о устоличењу на Цетињу огласио се и донедавни „корифеј екуменског дијалога Цркве у Хрвата”, сисачки бискуп Владо Кошић. Биће да је неуспех намере да се осујети један уобичајени црквени чин, практикован ко зна колико пута у историји, открио да је у хрватској политици, – левој или десној, свеједно, – када је реч о Србима као народу, о Српској Цркви и држави, тешко пронаћи

разлику. Црну Гору су до 5. септембра 2021. и једни и други доживљавали као хрватско „задње двориште”.

Али шта да радимо? Све има свој крај, па и повијесни снови о „Црвеној Хрватској до Валоне”. После свега, ситуација у Црној Гори је кристално јасна: огромна већина народа је уз Светосавску Цркву. Наш народ, премда није имао прилику да учи катихизис и да се верски образује, боље и од понеког свештеника разуме да целосно припада Цркви, богочовечанској Заједници слободних личности, крштених у име Оца и Сина и Светога Духа. Стога је народ, када је била угрожена црквена имовина, знајући да је то истовремено напад на национални српски идентитет, а не мање и на духовни (православни) идентитет оних Црногораца који не желе да се декларишу као Срби, бранио црквену имовину одлучније него сопствену.

Надам се да ће се процес стабилизације прилика наставити. Дobar знак је потписивање Темељног уговора између црногорске државе и Српске Православне Цркве. После неславне улоге епизодисте, бившег премијера Кривокапића, следећи премијер Црне Горе, Дритан Абазовић, законски је, упркос претњама, изједначио већинску Српску Православану Цркву са другим Црквама и верским заједницама које су већ имале регулисан однос са државом. Од тренутка сусрета и разговора са њим приликом његове посете Патријарху српском сматрам га не само часним човеком и одговорним државником „старога кова” него и својим пријатељем, због чега и овом приликом призивам на њега благослов Божји (bekim или,

како некад научих, „шњетен бол”). Још је доста посла остало, на пример враћање верске наставе, али верујем да ће моја браћа архијереји Јоаникије и Методије у нормалнијим друштвеним околностима много лакше него до сада остваривати права Цркве.

9. Какви су односи с Македонском Православном Црквом – Охридском Архиепископијом, са архиепископом Стефаном на челу, којој је Српска Црква недавно признала аутокефалност? Како се остварују договори које су постигле две Цркве?

Односи су, хвала Богу, не добри него братски. Суштински, егзистенцијално, духовно, ми смо били, јесмо и бићемо једна Црква. После васпостављања евхаристијског и канонског јединства са Мајком Црквом, у нашем случају са Српском Црквом (она је, напомињем, у времену пре Светога Саве била у саставу Охридске Архиепископије), а тиме и са васељенским Православљем, имамо следећу – површински необичну, али суштински једино могућу – ситуацију: формално, две Цркве су се међусобно удаљиле (јер је аутономна постала аутокефална), а садржајно, егзистенцијално, зближиле су се и ујединиле више него икада пре. Када су наша браћа у Северној Македонији схватила и прихватила да Српска Патријаршија не тера инат по питању аутокефалности коју су тако дуго и жарко прижељкивали, па ње ради и на стазу раскола ступили, али да им је услов свих услова на путу ка том циљу да га морају остварити искључиво на

канонски исправан начин, вративши се у легитимни, од Српске Цркве дати им 1959. године статус најшире црквене аутономије у њеном оквиру. Чим су тако поступили, Српска Црква им је, без условљавања и одуговлачења, благословила не само повратак из раскола у јединство него и одавно жељену аутокефалију. Та наша браћа су се уверила да Српска Црква није против њих него за њих и да није против њихове аутокефалије (уосталом, ионако су вековима били самостална, мада не и формално аутокефална, Црква) уколико она доприноси успешнијем духовном и пастирско-сотириолошком деловању у народу и за народ. На крају крајева, црквеноправни статус неке Цркве нема утицаја на онтолошку чињеницу да све *помесне* Цркве сачињавају *једну саборну* Цркву.

Иначе, разлика између аутокефалног и широко схваћеног аутономног статуса у самој ствари је минимална: у првом случају првојерарх или предстојатељ помиње на богослужењу све православне предстојатеље Цркава, а у другом само свог непосредно надлежног предстојатеља; исто тако, у првом случају избор предстојатеља не подразумева обавезну формалну потврду надлежног аутокефалног предстојатеља, а у другом подразумева, што се у пракси своди на исто јер потврда изостаје једино тада када би био изабран догматски или морално неприхватљив кандидат или кандидат иза којег стоје ванцрквени фактори, тојест силе овога света, политичке или неке друге. Укратко речено, аутокефалија не значи неки додатни суштински елеменат

у бићу једне помесне Цркве, неко особито онтолошко својство, неку нову *nota Ecclesiae*, него значи систем организовања и узајамности великих црквених области ради што ефективнијег остваривања примарног задатка Цркве, спасења људи или, другим речима, пуноће њиховог аутентичног духовног живота, достојног човека као боголиког и богочежњивог бића.

Аутокефалија је, строго узевши, историјска категорија. Јавила се доста касно, после периода примене митрополитанског система у устројству Цркве, и развијала се постепено. У најранијој фази хришћанске историје, ваља нагласити, свака локална Црква са епископом на челу (данас је зовемо епископијом или епархијом) била је потпуно самостална (данас кажемо *аутокефална*), али увек и обавезно у јединству са свим осталим месним Црквама. Током векова, не заборавимо, неке аутокефалије су нестајале, а нове настајале. У свим тим менама и променама, међутим, основно устројство Цркве, подробно документовано већ на страницама Новог Завета, што ће рећи од самог настанка новозаветне Цркве, Цркве Христове, увек је остајало исто и неизмењиво: то је епископално устројство (неки га називају и епископоцентричним). Систем саборне повезаности и узајамног прожимања самосталних (аутокефалних) Цркава, већих или мањих, богословски или еклисиолошки кудикамо је аутентичнији од монархистичког или пирамидалног устројства, у којем нема међусобно равноправних патријараха и где, уместо саборности и првенства части, влада начело првенства власти, са папом

на врху „пирамиде” и са свима осталима испод њега. У Православљу епископе бирају и постављају *сабори*, а у католицизму *један човек*. Даље, код нас први по рангу епископ значи *први у сабору једнаких* (*primus inter pares*), а не *први in absoluto*.

Поштења ради, треба истаћи да савремено римокатоличко богословље, изучавајући библијске и светоотачке изворе, а делимично и под утицајем православне теологије, све више открива целисходност и преимућства начела саборности у црквеним структурама, и то на свим нивоима, од парохије до папе и Римске курије. Код нас православних пак, на чудан ентропијски начин, учестала је терминологија и реторика која неодољиво подсећа на терминологију и реторику првог ватиканског концила (1870): те „ја имам посебна права”, те „ја имам привилегије”, те „ја имам специјална овлашћења”, и тако даље и томе слично. Оно што се, као плод таквог менталитета, – који се запатио негде више, негде мање, – дешава у савременом Православљу (трвења, надгорњавања, размирице, сукоби – све до раскола међу појединим помесним Црквама) не служи нам на част и ставља под знак питања нашу веродостојност пред инославним хришћанима, који су толико очекивали од нас у домену сведочења о саборности, сведочења не само речју већ и делом. Што пре смиримо себе, што пре разапнемо себе свету и умремо за високоумље и гордољубље, за самопреузношење и аутоидолопоклонство, то пре ће Христос, Господ свега и суверени Господар историје, али и страдални Слуга

Господњи и добровољни Слуга свих нас, Његове „мале браће”, поново узвисити нас до Себе и до Своје крсноваскрсне славе. И да закључим: систем саборног јединства сестринских аутокефалних Цркава је најбољи могући систем, али кад га у дело спроводе духовно незрели и недорасли људи, онда он, захваљујући њима, у пракси постаје најгори могући систем. Нека се свако од нас потруди да он не буде најгори него најбољи систем, што уствари јесте!

10. Докле се, после давања аутокефалности МПЦ од стране СПЦ, дошло с потпуним регулисањем канонског статуса црквене организације у Северној Македонији? Пошто су постојале извесне критике везане за недовољно разјашњен канонски темељ признања МПЦ, шта бисте Ви, као вишедеценијски учесник преговарачког процеса, могли о томе да кажете?

Статус Цркве у Северној Македонији је канонски потпуно и исправно регулисан. Испуњена су два главна услова: није прошла теза да Српска Православна Црква мора, једноставно, да призна пуч, односно самопроглашену аутокефалност (1967), а, са друге стране, она је на делу показала да јој приоритет представљају јединство Цркве и спасење душа и савести око два милиона верника, а не било какви парцијални интереси. „Извесне критике везане за недовољно разјашњен канонски темељ признања МПЦ”, које спомињете, немају основа ни у црквеном праву ни у еклесиологији уопште.

Оне сведоче искључиво о ставовима и мишљењима једног броја наших интелектуалаца, већином добронамерних, али не и богословски компетентних, с тим што су добар део њих махом декларативни хришћани, а не **хришћани-практиканти**, при чему један део њих врло ретко и улази у храм, али ипак сматра да може да дели лекције Патријарху српском, па и Сабору у целини. Бићу колико отворен толико и брутално искрен: они који су писали отворено писмо Светом Архијерејском Сабору Српске Православне Цркве и поручивали му на шта има, а на шта нема право, показали су само једно – да мало шта знају о природи и мисији Цркве.

Примедба да је Српска Православна Црква „предала и продала” своје немањићке светиње на Југу представља, просто-напросто, подметачину: у Томосу о аутокефалији се јасно и гласно каже да Српска Православна Црква „уступа на коришћење” своје историјско наслеђе новој аутокефалној Цркви. Sapienti sat (паметноме доста)! Осим свега осталог, самозвани критичари превиђају чињеницу да Српска Православна Црква није имала доступа својим јужним епархијама од 1941. године па до недавно, најпре због бугарске окупације, а затим због Брозове „македонске” идеолошко-полицијске теорије и праксе. Данас и сви српски архијереји, почев од Његове Светости Патријарха, имају доступа свакој светињи у Северној Македонији – донемањићкој, немањићкој и постнемањићкој – и сви архијереји из Северне Македоније имају доступа свим српским светињама широм света. Мало ли је? Кад већ поменух јурисдикције,

да ли је било нормалније и, пре свега, душекорисније да сама Српска Православна Црква, претходно обезбедивши повратак браће у канонски поредак и јединство после пуних педесет и пет година пребивања у расколу који нису сами створили него га наследили од својих претходника, на канонски начин реше једно болно питање из сопствене јурисдикцијске надлежности или да пасивно чека да га решава и по своме реши неки други црквени центар, а да ми о томе једног лепог јутра сазнамо из медија? У таквом случају би наши критичари, сасвим сигурно, тврдили да је наша Црква „предала” или „продала” не само нешто своје него и саму себе, у целости и без остатка.

Уствари, статус једне помесне Цркве јесте ствар свеправославног консензуса и прихватања, али се притом полази од Мајке Цркве, у конкретном случају од наше Цркве. То је канонска норма и историјска пракса. Њу препознајемо из историје свих новијих аутокефалних Цркава (Руске, Српске, Бугарске, Румунске, Пољске, Чешко-словачке, Албанске): свака је добила аутокефалију иницијативом своје Цркве Мајке, а то је Велика Христова Црква у Цариграду, чијој јурисдикцији су пре тога припадале, а следила је рецепција од стране осталих Православних Цркава. Тачно тако смо и ми поступили: иницијално смо дали аутокефалију, а затим обавестили све – по рангу или по диптисима, од Цариграда до Тиране и Прага, односно Прешова – на даљи поступак. Ово је и у складу са свеправославно усвојеним документом о начину стицања аутокефалије (изостали су, нажалост, испод њега потписи, из тривијалних разлога). Тренутна ситуација је

оваква: практично све помесне Цркве су успоставиле литургијско и канонско општење са новоформираном Црквом, неке су је већ признале и као аутокефалну, неке то одлажу док се не постигне сагласност о њеном званичном имену, а Бугарска Црква је нашла солomonско решење признајући јој аутокефални статус и уопштено име „Црква у Северној Македонији” (дакле, ни „Македонска” ни „Охридска”). Наша Црква оставља питање имена отвореним и прихватиће свако име које буде плод општег договора и сагласја, а дотле прихвата име којим сестринска Црква сама себе именује, име „Македонска Православна Црква – Охридска Архиепископија”. Надам се, драги пријатељу, да сам овим одговором макар донекле разјаснио канонску утемељеност приступа Српске Православне Цркве овом колико комплексном и сложеном толико и важном питању.

11. Смутна времена, у којима српски народ живи више од три деценије, разарајуће делују на душевни живот појединаца и породица. У последње време учестали су злочини, кад отац насрће на сина, а син на оца, брат на брата, а брачни другови кидишу једни на друге. Како наша Црква гледа на таква збивања? Има ли начина да се утиче на такве догађаје?

Ви говорите о насиљу у породици, али оно је само део и варијетет са палете насиља које смо, у највећој мери, увезли или које је индуковано код нас док смо се трудили да пратимо цивилизацијски развој савременог западног

света: вршњачко насиље међу младима, сексуално насиље, душевно или психичко насиље, насиље које као медиј има друштвене мреже, мобинг..., фундаменталистичко религијско насиље којег има и на подручју на коме живи наш народ, и тако даље и тако даље. Уз разорне ратове и оружане сукобе, светске вести нам јављају и о масовним егзекуцијама на универзитетима, у богомољама и клубовима, као и на јавним местима, тако да се чини да живимо у цивилизацији насиља.

Речи из *Књиге постања*: „...Да начинимо човека по својему обличју, као што смо ми” (Пост. 1, 26) и „...тада погледа Бог све што је створио и гле, добро беше веома...” (Пост. 1, 31) указују нам на то да је човек целосно, неподељено, створен за то да се угледа на Тројичног Бога, да живи за љубав, заједницу и хармонију, а не да чини насиље. У својој природи човек нема тамне стране, а насиље, без обзира на то колико се понавља и колико је масовно и ужасно, последица је човековог пада у грех, дакле инцидент. Већ на наредним странама *Књиге постања* читамо о последицама грехопада, о првом злочину у историји, о насиљу у породици (братоубиству), а свети деспот Стефан Лазаревић, у *Слову љубве*, првога злочинца у историји човечанства прецизно дијагностикује речима: „Каин, љубави туђ...” Хришћански философ Лешек Колаковски каже да је насиље део културе, а не људске природе. Описујући пало људско биће, Достојевски, речима Ивана Карамазова, каже да, од свих других живих бића, једино човек користи насиље из

задовољства и жеље да види другога како пати и да „производи зло као што пчела производи мед”.

Ако, окрећући се данашњем тренутку, занемаримо чињеницу да је насиље код појединца и у породици, масовно дошло као последица разобрученог безакоња у великим револуцијама, – француској, октобарској и потоњим комунистичким, – данашња ескалација је природни наставак и плод либералног капитализма, који на свим нивоима живи под максимумом уништи конкуренцију, односно живи објављивањем рата свих против свих, Хобсовом паролем: *bellum omnium contra omnes*. То што насиље – па и породично насиље, на које посебно указујете – није наш него глобални феномен, плод постхришћанског доба, односно либералног капитализма, а по томе нисмо ни најгори у свету, – нас не теши него обавезује и нас и читаво друштво (Цркву, државу и све одговорне чиниоце) да свако делује у домену своје одговорности.

Црква, првенствено се обраћајући онима који исповедају Христа Господа и сматрају себе православним хришћанима, поручује да је сваки насилни чин додатна рана на телу Христовом. Црква увек има на уму истину да ниједан човек није дошао на свет да чини зло и да свако и увек има прилику и довољно времена да се покаје, да се преобрати и да чини добро, ради којег је и призван из небића у биће. Од покајаног разбојника, распетог на крсту поред Господа Христа, много је примера из Светога Писма и из житија светих да су од насилника, па често и тешких злочинаца, постајали истински покајници и

богоугодници. Хришћани, а посебно свештеници, морају бити спремни да што снажније и доследније личним примером сведоче Јеванђеље Христово и да пруже помоћ и утеху жртвама насиља. А пошто су свештеници у сталном контакту са народом, треба, кад год је то могуће, да препознају потенцијално насиље и да, заједно са социјалним службама, делују превентивно.

За спречавање ескалације насиља највеће могућности има, свакако, држава, са својим просветним, социјалним, медицинским и безбедносним службама, али и са могућностима да буде прекинута промоција насиља у медијима, а да се уместо силецијâ, који су преко појединих телевизијских програма гости многих домова по двадесет и четири часа дневно, афирмишу позитивни примери и човекољубиве делатности. Сигурно је да, у том смислу, на руку афирмацији насиља иде посредно и постојећи рестриктивни однос према верској настави у школи. Иначе, дванаестогодишњи наставни план и програм верске наставе треба да код ученика развија љубав и хармоничан однос са свим људима и са природом. Истичући чињеницу да је у последње две године у Србији убијено више од четрдесет жена, а за последњих десет година њих око три стотине, поручујем, *in bona fide*, црквеним и јавним службама, као и медијима, да сви морамо да се успротивимо релативизацији овог проблема јер би његово прихватање или толерисање значило да смо насиље прихватили као такозвану нову нормалност.

12. Живимо у времену интернета и друштвених мрежа, на којима се може чути и видети много вредних садржаја, али и много бизарних, отровних и непримерених. У времену смо, исто тако, у коме се, захваљујући модерним средствима информисања, лаж може врло лако „продати” за истину, када се „нечастиве силе” више него икада раније могу размахнути.

На који се начин верујући народ може одбранити од таквих пошаста, односно подстицаја свесно ствараних да му негативно преобликују свест?

Како се данас могу сачувати православне душе?

Питање утицаја интернета је веома комплексно. Зато мој одговор неће моћи да обухвати све аспекте нити да одговори на сва питања, почев од питања колики утицај имају алгоритми на генералну обавештеност корисника, у погледу самих вести и потрошње, па све до утицаја на емоције, и тако даље. Ипак, првенствено морамо имати у виду да је интернет медиј и да све интернетске варијанте – портали, сајтови, блогови, друштвене мреже, подкасти и остало – имају природу медија. У свету традиционалних медија (штампа, радио, телевизија) ипак постоје одређена правила, као и државни регулатори или условно независна регулаторна тела, затим новинарска и струковна удружења, са кодексима понашања и судовима части. На интернету, који обједињује све писане, звучне и визуелне форме, тога нема. Не постоји регулатор него се сви на тржишту боре за посећеност, а самим тим за маркетинг, односно за рекламе, за утицај, за потенцијалне гласаче, за освајање неке друштвене функције. Притом служе једним друштвеним интересима или групама на

уштрб других. Несумњиво је да примат у односу на колико-толико регулисане традиционалне медије, који играју по како-тако важећим правилима, великом брзином преузимају интернетски медији, који у борби за опстанак не бирају средства: ту има свега – од теорија завере, порнографије, такозваних fake news, лажних реклама (чак и за лекове!) и тенденциозних полуистина до оних садржаја које ми сами производимо и приказујемо на друштвеним мрежама, а који и на глобалном нивоу и на нивоима појединих држава и области по бројности имају првенство. Зато се као тачно може прихватити мишљење да све оно што једно друштво преко медијских кућа, државних установа, компанија, невладиних организација и појединаца објави на интернету представља прилично верну слику оних вредности које то друштво усваја и слику пута којим се упутило.

Нимало не занемарујући чињеницу да велики медији – који по правилу заступају интересе крупног капитала, моћних лобија и сличних чинилаца – у доброј мери креирају ставове и начин живота, ипак одговорност за садржаје на интернету, пре свега за парадигму и одраз стварности, имамо сви заједно. Првенствено држава има ту врсту одговорности зато што она и даље има на располагању средства и поседује капацитет да управља просветном и културном, а добрим делом и медијском политиком, да чува и изграђује идентитет друштва. Никакве сумње нема да, уколико држава те обавезе, због којих и постоји, не извршава, разни слојеви друштва ту много мање могу да помогну. Наша држава је, на пример,

делимично допустила да српском просветом преко пројеката управљају невладине организације, које, због циљева који немају везе са нашим народом, финансирају стране фондације. Исто тако је држава дозволила да, уместо образовне стратегије, разобручено тржиште одређује која ће компанија узети екстрапрофит од школских уџбеника. Тако је, нажалост, и са културном политиком и медијима. Заборавља се притом да нам ни привредни ни војни напредак неће много значити уколико престанемо да будемо оно што јесмо.

У односу на интернет Црква, по мом скромном схватању, има двоструку обавезу. Прва је да васпитава своје вернике у погледу коришћења позитивних и душекорисних образовних, културних и уметничких садржаја. Друга, можда и важнија, јесте да се без одлагања, користећи не мале капацитете којима располаже, укључи у такозване нове медије. Они, наиме, пружају неслућене могућности за разноврсне и богате садржаје – за мисију, катихизацију, обавештавање црквене и укупне јавности о важним темама и за пласирање свих оних садржаја који су саобразни јеванђелском систему вредности, односно правих духовних и културних садржаја. Заиста је нужно да Црква, сада и убудуће, делује без опструкција које се јављају због компликоване процедуре за добијање дозвола за емитовање програма, без додатних улагања, несразмерних ефикасној мисији када се ради о аналогним класичним медијима и, с тим у вези, без ограничења у погледу зоне радиодифузног покривања и умрежавања.

Имам у виду велике трошкове штампања часописа који, по природи ствари, доносе садржаје већ објављене на интернету, затим недостатак уџбеника, а нарочито идеолошки мотивисану незакониту дискриминацију верске наставе и вероучитеља у јавним школама.

Наша Црква је позвана да надокнади кашњење у коришћењу традиционалних електронских медија. Тесла је, примера ради, пренос радио-сигнала на даљину представио свету на крају 19. столећа, а прве радиостанице у власништву Српске Православне Цркве су покренуте читав век касније, крајем двадесетог и почетком двадесет првог века. Црквена телевизија је такође покренута са закашњењем – онда када је већ било јасно да интернетски формати преузимају првенство и у погледу могућности дистрибуције и по питању економичности. Да закључим: доиста су се „нечастиве силе” у наше дане размахнуле, доиста брод наше Цркве и нашег народа запљускују опасни и бурни валови, али, упркос свему, Цркви, по речима Самога Христа, ни „врата пакла” неће одолети (Мат. 16, 18), а Господ нас увек чува благодаћу Својом. То нам је дато, али нам је уједно и задато да, са вером, надом и љубављу, чувамо сами себе и једни друге. Блаженопочивши патријарх Павле је говорио да Бог помаже кад има коме. То није била само духовита реч. Била је то превасходно духовна реч.

13. Српска Православна Црква је недавно изабрала и устоличила више епископа који ће новом енергијом одговорити на изазове савременог света. Шта очекујете од њих?

Апостоли су стајали пред Христом на дан Његовог Вазнесења и чули Његову последњу, за њих најважнију заповест: „Идите и научите све народе, крштавајући их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповедио. И ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века” (Мат. 28, 19 – 20). Тако столећима, сваки епископ на дан рукоположења у архијерејски чин, стоји пред Христом и чује те исте речи, добија тај исти задатак. Та се сцена, у последње две године, десет пута поновила у Храму Светог Саве на Врачару. Десет нових српских архијереја креће одатле на пут изградње Цркве Христове. Махом је Архијерејски Сабор, вођен Духом Светим, изабрао млађе, у неким случајевима и веома младе свештенмонахе за епископе. Српска Црква врши своју мисију у различитим социјалним окружењима, и то не само на својој матичној канонској територији него и широм света, све до средишта њујоршког Менхетна и до аустралијског подземног града Купер Пиди, где је налазиште опала.

Јасно је да су за тако разнолик социјални миље потребни различити дарови. Наши нови архијереји их поседују. Образовани су, богословље су учили не само у Београду него и у другим добрим православним богословским училиштима. Добро говоре и светске језике, тако да ће, када као викарни епископи Његове Светости Патријарха стекну довољно пастирског искуства, бити спремни да, у зависности од потребâ Цркве, преузму управљање епархијама. Они познају начин

функционисања савременог света, нове социјалне односе, нове технологије, нове проблеме и искушења, тако да су кадри да свету пренесу јеванђелски систем вредности, јеванђелски етос, на начин да их свет и нови нараштаји разумеју, у духу мудре светоотачке максиме *novae, sed non nova* (на нови начин, али не и нови садржај). Да то, помоћу Божјом, постигну, свима њима молитвено желим.

14. Шта сматрате најзначајнијом одлуком овогодишњег заседања Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве?

Без и најмање сумње, одлуку о канонизацији – свечаном званичном проглашењу за свете – владике Иринеја (Ђирића), епископа бачког, Исповедника православне вере (1884 – 1955), и мученика бачких, пострадалих за време Хортијеве окупације Бачке, а нарочито за време злогласног погрома Срба, Јевреја и Цигана (данас званично: Ромâ) у Новом Саду, у Шајкашкој и у целој јужној Бачкој. Они, напомињем, нису мученички страдали, било на свом кућном прагу било под ледом Дунава и Тисе, само зато што су били Срби, па је требало „етнички очистити” окупирану Бачку (и „јужне крајеве” уопште) него и зато што су исповедали тадашњим – а и садашњим – нацистима непоћудну веру, као што су и Јевреје и Цигане-Роме истребљивали не само на основу „расних закона” него, исто тако, и због њихове верске припадности. Побијено је петнаест православних свештеника, не само Срба (бар један од њих је био

Словак!), а то процентуално није био мањи број него онај у злогласној чудовишној НДХ у исто време.

Стога, ево, поред јасеновачких, медљанских, горњокарловачких, сурдуличких и других мученика, одсада прослављамо и свете бачке мученике, а сви они се и саборно прослављају на заједнички празник, на Видовдан, који, поред светога кнеза Лазара, косовског великомученика, и осталих који на пољу Косову, „грдном судилишту”, принесоше себе на жртву „за крст часни и слободу златну”, обухвата и све потоње мученике из рода нашега.

Свети мученици бачки и свети оче Иринеје Исповедниче, молите Бога за нас!

Вама и свим уредницима, сарадницима и читаоцима *Печата*, нашег угледног недељника који доследно заступа светосавско српско становиште, желим благословен, честит и срећан празник Рођења Господа Исуса Христа, Спаситеља света, уз радосни божићни поздрав:

Мир Божји, Христос се роди!